

GÈNERE I NOMBRE DEL SUBSTANTIU

A) El gènere

El gènere del substantiu és totalment arbitrari quan designa coses i idees abstractes. Quan designa persones i animals que tenen dos gèneres, el **femení es forma de diverses maneres**:

a) Generalment, s'afegeix una **-a** al masculí:

Masculí	+	-a
nét		néta
gat		gata
fill		filla

De vegades, el fet d'afegir aquesta **-a**, fa que l'última consonant es modifiqui:

-p-----ba	llop-----lloba	-s-----ssa	gos-----gossa
-t-----da	nebot---neboda	-u-----va	jueu-----jueva
-c-----ga	amic----amiga	-l-----l·la	Marcel--Marcel·la
-f-----va	serf-----serva		

b) Els substantius acabats en **-e**, **-o**, **-u** àtones, solen fer el femení canviant aquestes vocals per **-a**:

Masculí	Femení
pediatre	pediatra
alumne	alumna
monjo	monja
reu	rea

c) En alguns casos es pot formar el femení afegint al masculí les terminacions **-na**, **-ina**, **-essa**:

Masculí	Femení
orfe	òrfena
cosí	cosina
heroi	heroïna
Àngel	Angelina
tigre	tigressa
abat	abadessa

d) Alguns tenen terminacions pròpies:

Masculí	Femení		
-or	-riu	actor/ actriu	emperador/emperadriu
-òleg	-òloga	sociòleg/sociòloga	filòleg/filòloga

e) En un nombre molt reduït de casos, el masculí es forma a partir del femení afegint-hi **-ot**:

bruixa	bruixot
--------	---------

dida didot

f) Hi ha masculins i femenins que es corresponen, però que tenen una arrel diferent:

amo	mestressa
marrà	ovella
ase	somera
boc	cabra
gendre	nora o jove
cavall	euga o egua

g) De vegades la mateixa forma serveix per designar els dos gèneres. És el cas de noms i d'adjectius acabats en

-aire: el/la boletaire

-ista: el/la dentista

-cida: el/la parricida

-ta: el/la gimnasta

També hi ha substantius d'**una sola terminació** molts dels quals provenen d'adjectius: **noble, jove, salvatge, màrtir, conserge...**

h) Finalment, hi ha noms d'animals que són invariables. En aquest cas, la indicació de gènere es fa afegint **mascle** o **femella**:

el rossinyol mascle/ el rossinyol femella
la sargantana mascle/ la sargantana femella

Hi ha substantius que **canvien de significat (homònims)** segons el gènere. Per exemple:

el canal (via d'aigua)	la canal (conducte, canonada)
un editorial (article)	una editorial (empresa editora)
el fi (finalitat, objectiu)	la fi (el final)
el llum (aparell que il·lumina)	la llum (claror)
un ordre (contrari de desordre)	una ordre (manament)
el planeta (astre)	la planeta (destí)
el son (acte de dormir)	la son (ganes de dormir)
el terra (sòl, paviment)	la terra (altres sentits)
el clau (de clavar)	la clau (d'obrir i tancar)
el còlera (malaltia)	la còlera (ràbia)
el pols (batec)	la pols (partícules)
el pudor (modèstia)	la pudor (mala olor)
el vall (excavació)	la vall (depressió entre muntanyes)

Sovint usem malament el gènere d'algunes paraules per influència del castellà

En català són masculins

els afores	un avantatge
el compte	els espinacs
el corrent	el costum
el deute	el dubte

els espinacs	un estratagema
el front	el titella
el llegum	el lleixiu
el pebre	el pendent
el senyal	

En català són femenins

una amargor	la claror
una esplendor	una olor
la resplendor	la suor
una allau	una anàlisi
una au	una aroma
la cercavila	la dent
la maratón	les postres
la síndrome	la sida
la xocolata	

B) El nombre

a) La majoria dels substantius formen el plural afegint una **-s** al singular.

SINGULAR	(+S) PLURAL
home	homes
pal	pals
tesi	tesis
cru	crus

b) Els substantius acabats en **-a** canvien a **-es** quan passen a plural:

dia dies
 idea idees

Aquesta norma pot provocar algunes alteracions ortogràfiques:

c-----qu	roca-----roques
ç-----c	raça-----races
j-----g	monja---monges
gu-----gü	llengua--llengües
g-----g	amiga---amigues
qu-----qü	Pasqua--Pasqües

c) La majoria dels substantius acabats en vocal tònica afegeixen **-ns**:

ma mans
 pi pins
 veí veïns
 carbó carbons
 bé béns

En canvi, n'hi ha que afegeixen una **-s** al singular:

- els noms de les lletres: **les as**
- el nom de les notes musicals: **els dos**
- les partícules gramaticals usades com a substantius: **els perquès**
- uns quants noms: **sofàs, cafès, calés, bisturís, quinqués, clixés, consumés...**

d) Els substantius masculins aguts acabats en **-s, -ç, -x, -ix, -tx** formen el plural afegint **-os**

-s	gas	gasos
-ç	lluç	lluços
-x	sufix	sufixos
-ix	boix	boixos
-tx	esquitx	esquitxos

Cal tenir en compte, però, que un nombre considerable de substantius que acaben en **-s**, la dupliquen:

nas	nassos
gos	gossos
tros	trossos
accés	accessos
arròs	arrossos

Fixa't que els substantius que tens a continuació afegeixen una **-s** quan formen el plural:

calç	calços	falç	falços
apèndix	apèndixs	índex	índexs
baf	bafes	tuf	tufs

e) Els substantius acabats en **-sc, -st, -xt, -ig** tenen doble forma de plural:

-sc	casc	cascs	o	cascos
-st	gest	gests	o	gestos
-xt	text	texts	o	textos
-ig	raigs	raigs	o	rajos
	desig	desigs	o	desitjos

Hi ha mots que són **invariables**:

dilluns	llapis	porus	temps	fetus
dimarts	globus	virus	càries	lapsus
dimecres	plus	atles	bis	
dijous	tipus	cactus	bíceps	
divendres	focus	pols	urbs	